

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

BÓDÍTÓ SZÉL

Baráti invitálásra, ám bizonytalan várakozással ültem be a Kokas Duó – Katalin és Dóra – koncertjére a Gyulai Várszínházba. Bevallom, a Kokas névről nekem ez idáig Ignác, a neves festőművész jutott eszembe, mellette pedig a tiszta népzenevel szövetkezett tiszapéterfalvai Kokas-banda, s még csak nem is hallottam az estet beteljesíteni készülő művész-testvérpárról. Hogy e mulasztással mit veszítettem, csak azt követően kezdtem érezni, hogy a két hölgy bevonult a színpadra. Ígéret volt már ebben a bevonulásban is, de a női szépségről majd máskor, most jöjjön inkább a komolyabb zene.

Jön is. Olyan természetes erővel, mintha elhagyott bányákból vagy nyugtalan tengerek öléből kelne életre valami ismeretlen bódulattal érkező, a húrokon muzsikává változó szél. Arról tudtam, hogy a zenei hangok a mozdulatlan húrokban is ott nyugszanak, tudtam, hogy ébresztésükhöz ügyes ujjak és a húrokat vonóval bővülő kezek kellene, de hogy ilyen egyszerűen történik mindez, azt nem sejtettem. Bizonyára így kell lennie, a nézőnek nem kell tudnia arról, hogy a kézmozdulatokat mennyi munka, mennyi gyakorlás tette tökéletessé. Különben – a kezek mozgására ilyenkor alig figyel az ember. De a látványt, ahogyan a cselló mögött ülő Dóra felnéz a vonóval készülségben álló nővére, azt el sem véthetnék a retinák. Szemeikkel összekapaszkodva, pár pillanatra szoborrá merevedve kezdenek néma párbeszédbe, s ha megtörtént a lelkek csatlakozása, a várakozás csendjéből felszáll a fentebb már jelzett bódító hatású szél.

Mikszáth írja valahol, hogy a virágok a föld gondolatai. Mintha a föld egy hatalmas, gondolkodni képes lelkes lény lenne. Akár igaza is lehet. Mit tudhatunk mi a teremtés felfoghatatlan feladatáról, a világ működéséről? S ha a virágokról már ilyen nagy tisztelettel szólt a nagy elbeszélő, vajon mit mondana a zenéről? Valami olyasmit, hogy az Istennek is kell pihennie néha, de a teremtés folyamata eközben sem állhat le. Ami ilyenkor születik, az nem más, mint a zene. Ezt pedig egy különleges, csak az arra érdemesek által érthető nyelven közvetíti az Úr felsőbbrendű teremtményei felé. Nos, írhatta volna Mikszáth akár ezt is, ám továbbgondolva hozzátehetnénk, hogy a közvetítéshez egy zeneköltőre is szükség van. Az ő elméje és érzékei fogják a főntről érkező jeleket, ő a hangjegyekbe rögzítő és az első rezo-

nátor, s ha ez így van, az előadóművész bizonyára a zene megszólaltatója, újrateremtője. S hogy a hallgatónak se maradjon oka panaszra, legyen övé a kivételes hatású művészi élmény. Vagy talán nem jól mondom? Annak eldöntése, hogy a reprodukáló zenész, vagy a közönség élménye a boldogítóbb, megérne egy vitát. Ugyanakkor azt is észlelem, hogy muzsikálás közben a lányok tekintete egyetértőleg ragyog, s ha a húrok párbeszédét Bach vagy Ravel komorabbra parancsolja, a Dóra makulátlan arcára is kiül a fájdalom, amint négy ujjával a húrokba kap. Azt hihetnők, hogy leszakad az ég, vagy legalábbis – a mennyezet.

– Fáj dalom? – kérdezhetné tőlem az a lány. – Ha egyszerűen csak fájna, az semmiség lenne – felelném a gondolat diszkrét csatornáján –, de a te muzsikád fájdalma a lábaimról is lever. Ám soha kellemetlenebb fájást, dicsestenőbb vereséget! Mert az erő, amely leverte, hallóérzékeimben megpördül és tetet ölt, arcomba néz, és az előbbinél is tökéletesebb bódulatba bűvöl. Már vigaszt sem várok, mert ez a boldogító játék maga a megnyugtató vigasz.

De hátra van még Bartók zavarba ejtő, gyakorta észbontó, hangzavarba hajló fogalmazásra is képes zenebeszéde, amely pont annyira bonyolult és egyszerű, mint az időnként megbolydul, sokszor a halálok halálával élő, de higgadni, gyámolítani is képes környező világ. Bartók pokoli módon meg tudja hurcolni az embert! Felemel és földhöz ver, rángat, mint a sérült szigetelésű, magasfeszültségű kábel, de enyhülést hoz menten, ha a csattogások közepette itt-ott fellobbannak a magyar lélek számára ismerős népdalmotívumok. Hatásuk megnyugtató, mint a kilátástalan éjszakában felsejlő pásztortüzek menedéke. Igen, ez Bartók zsenialitásának egyik titka, ezzel képes megfogni a komolyzenében kevésbé jártas utazót is, aki homlokához kap, és emlékezni kezd – akár hajdani magzatvize melegére, mert amit hall, nem más, mint az Illyés Gyula által is méltatott, „a hallgatóit eleve egy jobb világba emelő zene”.

Aztan a vonókkal imént még zsonglőröködő kezek méltósággal függőleges állapotba kerülnek, s az előadóművészek arcán az elégedettség boldog békeje ragyog. Magára talál, visszatér testébe lassan a közönség is, s a szerény méretű színháztermet szinte szétveti a taps.